

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

SODAN / TÜRKİYE

(Başvuru No.18650/05)

KARAR

STRAZBURG

2 Şubat 2016

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2016. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Sodan / Türkiye davasında,

Başkan

Julia Laffranque,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Paul Lemmens,

Valeriu Griţco,

Ksenija Turković,

Jon Fridrik Kjølbro

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* Abel Campos'un katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), 12 Ocak 2016 tarihinde gerçekleştirdiği müzakereler neticesinde, anılan tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, bu devletin vatandaşı olan Ramazan Sodan'ın ("başvuran) 6 Mayıs 2005 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu (18650/05 No.lu) başvuru bulunmaktadır.
2. Hukuk müşaviri olan başvuranın davada, kendisini temsil etmesine izin verilmiştir.
3. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.
4. Başvuran özellikle düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün ve de özel hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.
5. Başvuru, 29 Mayıs 2009 tarihinde Hükümete tebliğ edilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KENDİNE ÖZGÜ KOŞULLARI

6. Başvuran 1952 doğumludur ve Ankara'da ikamet etmektedir.

7. Başvuran olayların meydana geldiği dönemde Ankara Vali Yardımcısı olarak görev yapmaktaydı.

8. Mülkiye Başmüfettişi 16 Haziran 1998 tarihinde, Mülki İdare Amirleri hakkında bölücü, yıkıcı ve irticaya ilişkin -biri Başbakanlık diğeri ise İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan- iki adet genelgeye dayanılarak başvuranın genel tutumu hakkında soruşturma yapmakla görevlendirilmiştir.

9. Müfettiş 24 Haziran 1998 tarihinde raporunu sunmuştur. İki sayfadan oluşan söz konusu raporda, bir değerlendirmeye birlikte müfettişin başvuran hakkında görüştüğü kişilerin ifadeleri yer almaktadır.

10. Rapora göre Ankara Valisi'nin Müfettişe yaptığı açıklamalar öz olarak şu şekildedir;

- Başvuranın dini görüşünün herkesçe bilinmesine rağmen ilgilinin dini görüşü nedeniyle görevini yerine getirirken ayrımcılık içeren faaliyetlerde bulunduğuna hiçbir zaman tanıklık etmediğini;

- Bununla birlikte başvuranın dini görüşü ve eşinin türbanlı olmasının "sosyal ilişkilerini" olumsuz yönde etkilediğini; ilgilinin kendisine verilen işleri yerine getirdiğini fakat girişimci olmadığını; Başvuranın genel davranışı nedeniyle örnek bir Mülki İdare Amiri imajı vermediği; İlgilinin yaşam tarzının "*Mülki İdare Amirinden beklenen çağdaş, Atatürkçü ve atılımcı bir kişilikle*" örtüşmediğini;

-Bu nedenle, başvuranın Ankara'daki görevine devam edemeyeceği ve başka bir birime atanması gerektiğini belirtmiştir.

11. Ankara Vali Yardımcısı Z.G. ise kendi açısından aşağıdaki açıklamaları yapmıştır:

" Vali Yardımcısı Sodan belli bir dini görüşe sahip birisidir (yanılmıyorsam Süleymancı görüşe yakın) ve eşi başörtüsü takmaktadır; Bu yaşayış şeklinin

Cumhuriyet Kaymakamına hiç yakışmamaktadır; Bu tutum hiç de hoş karşılanmamaktadır. Sonuç olarak ilgilinin başka bir şehre, Hukuk İşleri Müdürü olarak atanması kaçınılmaz gözükmektedir.”

12. Bir diğer Ankara Vali Yardımcısı olan T.E.’nin görüşleri ise şu şekildedir:

- Dini görüşüne rağmen başvuranın görevini yerine getirirken taraflı olmadığını;
- Bununla birlikte eşinin türban takmasının sakıncalı olduğunu;
- Bu nedenle başvuranın başka bir il’e atanmasının uygun olacağını belirtmiştir.

13. Ankara Valiliğinde görevli olan üçüncü bir yardımcı ve aynı ildeki birçok kaymakam benzer doğrultuda açıklamalarda bulunmuşlardır.

14. Garnizon komutanı şehir dışında bulunduğu için kendisiyle görüşme yapılamamıştır. Milli İstihbarat Teşkilatı mensubu müfettişin sorularına cevap vermeyi kabul etmemiştir.

15. Müfettiş yaptığı inceleme sonucu aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır:

- Başvuranın İçişleri Bakanlığında çalıştığını ve bu sebeple merkez teşkilatınca tanındığını; eşinin uzun yıllardır türbanlı olması ve ilgilinin içe kapalı bir kişiliğe sahip olmasının herkesçe bilindiğini;
- Bu durumun Valilikteki görevlerini yerine getirirken olumsuzluk yarattığını; Aslında Mülki İdare Amirinin “*çağdaş bir görünüş ve çağdaş görüşe sahip örnek bir vatandaş*” olması gerektiğini; Nitekim kamuoyunun da beklentisinin bu yönde olduğunu;
- Başvuranın herhangi bir irticai faaliyetinin görülememesi ve kanıtlanamaması durumunun ilgilinin Ankara Vali Yardımcısı olarak göreve devam etmesine bir gerekçe olamayacağı;

16. Sonuç olarak müfettişin raporunda başvuranın başka bir il veya merkez idarede herhangi bir temsil görevi olmayan bir yere atanması önerilmiştir.

17. Başvuran bu soruşturma sırasında hiç dinlenilmemiştir.

18. Başvuran 23 Temmuz 1998 tarihinde, Vali Yardımcısı olarak Gaziantep'e atanmıştır.

19. Başvuran 31 Temmuz 1998 tarihinde, Danıştay önünde iptal davası açmıştır.

20. Savunma dilekçesinde idare (*İçişleri Bakanlığı*) şunları belirtmiştir:

- Milli Güvenlik Kurulunun 28 Şubat 1997 tarihli toplantısında, diğerlerinin yanı sıra irticai faaliyetlere ilişkin 406 sayılı kararı aldıklarını;

- İçişleri Bakanlığının, yukarıdaki kararın uygulanması bakımından Mülki İdare Amirlerinin üzerlerine düşen görevi layıkıyla yerine getirmediğini hatta bu kararı uygulamak istemediklerine dair şikâyetler aldığını; Merkez Teşkilatının bu iddialar hakkında soruşturma yapması için müfettiş görevlendirmeye karar verdiğini;

- Müfettişin hazırladığı rapor sonucunda, başvuranın belirli bir dini görüşe sahip olduğunu ve eşinin türban taktığını tespit ettiğini ve ilgilinin görev yerinin değiştirilmesini önerdiğini; Söz konusu önerinin Bakanlık tarafından kabul edildiğini;

- Sonuç olarak idare itirazın yerinde olmadığını ve reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir.

21. Danıştay 5. Dairesi, 24 Ekim 2001 tarihinde, Mülki İdare Amirlerinin atandıkları süre dolmadan yetkili kılınan Valinin talebi ya da Mülkiye Müfettişinin inceleme raporu üzerine yasal olarak atanmalarının mümkün olduğu gerekçesiyle başvuranın itirazını reddetmiştir.

22. Başvuran bu karara karşı aşağıdaki iddiaları öne sürerek temyiz başvurusunda bulunmuştur:

- Dini inançlarıyla görevini birbirinden bağımsız bir şekilde yerine getirdiğini;

- Eşinin inancı sebebiyle başörtülü olmasının atanmasına neden olmaması gerektiğini;

- Müfettiş raporunun objektiflikten uzak olduğunu;

- İşinde her zaman başarılı olduğunu ve olumsuz sicilinin bulunmadığını;

23. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 14 Ekim 2004 tarihinde temyiz başvurusunu reddetmiştir.

24. Karar, 8 Aralık 2004 tarihinde başvurana tebliğ edilmiştir.

II. İLGİLİ İÇİ HUKUK VE UYGULAMASI

A. Mülki İdare Amirlerinin Atanmasıyla İlgili Yönetmelik

25. 24 Haziran 1986 tarihli Mülki İdare Amirleri Atama Değerlendirme ve Yer Değiştirme Yönetmeliğinin 22. maddesinde özellikle Mülkiye Müfettişinin gerekçeli raporuna dayanılarak iki yıl dolmadan yeni bir atama yapılabileceği öngörülmektedir.

B. Milli Güvenlik Kurulunun 406 Sayılı Kararı

26. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) 28 Şubat 1997 tarihli toplantısında Hükümete, “rejim aleyhtarları irticai faaliyetlere” karşı mücadele edilmesi için alınması gereken on sekiz maddelik tedbirin belirtildiği 406 sayılı kararı almıştır.

27. Bu tedbirler arasında özellikle şu maddeler yer almaktadır:

- Tarikatlarla bağlantılı yurt, vakıf ve okulların Milli Eğitim Bakanlığına devri sağlanmalıdır.

- 30 Kasım 1341 (1925) tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanunla yasaklanmış tarikatların faaliyetlerine son verilmelidir;

- İrticai faaliyetleri nedeniyle bazı askerlerin görevden alınması konusu istismar edilerek orduyu dine karşıymış gibi göstermeye çalışan medya gruplarının yayınları kontrol altına alınmalıdır;

- Aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için ordunun aldığı tedbirler diğer kamu kurum ve kuruluşlarında da uygulanmalıdır.
- Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltcek uygulamalara mani olunmalıdır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 8. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

28. Başvuran atanmasının, Sözleşme'nin 8. ve 9. maddeleri açısından özel hayata saygı hakkının ve düşünce, vicdan ve din özgürlüğü haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

29. Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

30. Dava koşulları ve şikâyetlerin yapılaş şekli göz önüne alındığında Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında incelenmesi bununla birlikte Sözleşme'nin 9. maddesi ışığında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindedir.

Söz konusu Sözleşme maddeleri şu şekildedir:

Madde 8

“1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

Madde 9

“1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet,

öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

2. Mahkeme şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermek gerekmektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

3. Başvuran, dini inancı ve eşinin başörtülü olması nedeniyle görev yerinin değiştirildiğini ileri sürmektedir. Başvuran, kamu görevlilerinin eşlerine başörtüsü takmayı yasaklayan yasal ve düzenleyici hiçbir hüküm bulunmadığını belirtmektedir.

33. Hükümet bu iddialara karşı çıkmakta ve başvuranın görev yerinin değiştirilmesindeki temel nedenin dini inancı veya özel yaşamı olmadığını, ilgilinin yerine getirdiği görev ile uyuşmayan karakter yapısının dikkate alındığını ileri sürmektedir.

Hükümet, başvuranın içine kapanık ve pasif bir kişiliğe sahip birisi olarak değerlendirildiğini ileri sürmektedir. Oysa Hükümete göre bu unsurlar başkentteki temsillik görevi için engel teşkil etmektedir.

34. Öte yandan Hükümet, başvuranın 31 Nisan 2008 tarihinde Adıyaman Valiliğine terfi edildiğini belirtmektedir. Hükümete göre bu terfi,

başvuranın yaşam şeklinin veya eşinin başörtülü olmasının görevinde yükselmesine engel teşkil etmediğinin göstergesidir.

35. Başvuran, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesiyle izlenen siyasetin değişmesine bağlı olarak terfi edildiğini iddia etmektedir.

36. Öte yandan başvuran hakkında yapılan soruşturmanın, MGK'nın 28 Şubat 1998 tarih ve 406 sayılı kararına dayalı olarak talep edildiğini; Bu hususun Danıştay'a sunulan savunma dilekçesinde idare tarafından onaylandığını belirtmektedir.

2. Mahkeme'nin Değerlendirmesi

a. Uygulanabilir İlkeler

37. Sözleşme'nin 8. maddesinden çalışmaya veya belirli süreli iş sözleşmesinin yenilenmesine yönelik genel bir hak olduğu anlamı çıkarılamaz. Öte yandan Mahkeme daha önce, 8. maddenin çalışma alanında uygulanabilirliğine ilişkin inceleme yapma fırsatı bulmuştur. Bu bağlamda Mahkeme "özel hayat" ifadesinin kesin bir tanımı yapılamayacak kadar geniş bir kavram olduğunu hatırlatmaktadır. Özel hayat kavramını, herkesin kendi kişisel yaşamını istediği gibi yaşadığı "yakın çevresiyle" sınırlamak ve dış dünyayı bu çemberin dışında tutmak özel hayat kavramını çok fazla kısıtlı kılacaktır. Mahkeme'nin içtihadına göre "mesleki hayat" çerçevesinde yürütülen faaliyetleri "özel hayat" kavramı dışında tutmak için hiçbir ilkesel neden bulunmamaktadır. Mesleki hayata getirilen sınırlamalar, bireyin kendisine yakın bulunduğu kişilerle ilişkilerini geliştirmesinin sosyal kimliğini şekillendirmesi üzerinde etkilerini gösterdiğinde 8. madde kapsamına girebilmektedir. Özellikle özel hayatla ilgili unsurlar katı manada belirli bir meslek için niteleyici bir kriter olarak görüldüğünde meslek hayatı genellikle özel hayat ile iç içedir. Kısacası meslek hayatı, kamusal bağlamda da birey ve "özel hayatı" ilgilendiren başka kişiler arasındaki etkileşim

alanının bir parçasıdır. (bk. *Fernández Martínez/İspanya* [BD], No. 56030/07, § 109, AİHM 2014 (Özetler) ve bu karardaki atıflar).

38. Sözleşme'nin 9. maddesinde korunan düşünce, din ve vicdan özgürlüğü, Sözleşme'deki anlamıyla “demokratik toplumun” temel taşlarından birisidir. (*Kokkinakis/Yunanistan*, 25 Mayıs 1993, § 31, Seri A No. 260-A).

39. Din özgürlüğü öncelikle bir kişisel vicdan meselesi ise de, aynı zamanda, diğer şeylerin yanı sıra, “inancını açıklama” özgürlüğünü de kapsamaktadır. Sözleşme'nin 9. maddesine göre, kişinin dinini açıklama özgürlüğü yalnızca topluluk içerisinde başkalarıyla birlikte, “kamusal alanda” ve aynı inancı paylaşan kişiler arasında uygulanabilir nitelikte olmakla kalmayıp, aynı zamanda “bireysel” veya “özel olarak” da beyan edilebilmektedir. Ayrıca prensip olarak, kişinin örneğin “öğretim” yoluyla yakınlarını ikna etmeye çalışma hakkını da kapsamaktadır; aksi takdirde Sözleşme'nin 9. maddesi tarafından korunan din veya inanç değiştirme özgürlüğü ölü bir ifadeden ibaret kalacaktır (*ibidem*).

40. Sözleşme'nin 9. maddesinin 1.fikrasıyla güvence altına alınan hakların temel özelliği bu hakların kısıtlanmalarına ilişkin hükmün oluşmasıyla belirgin bir hal almaktadır. İlk paragraflarında belirtilen hakların tamamını kapsayan Sözleşme'nin 8, 10 ve 11. maddelerin ikinci paragraflarından farklı olarak Sözleşme'nin 9. maddesi sadece dinini veya inançlarını açıklama özgürlüğüne yöneliktir. Birçok dinin birlikte yaşandığı demokratik bir toplumda, farklı grupların çıkarları arasında uzlaşma ve herkesin inançlarına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla, bu özgürlüğe (din ve vicdan özgürlüğüne) sınırlamalar getirmek gerekli olabileceği saptanmıştır. (*Kokkinakis*, yukarıda anılan, § 33). Aynı zamanda, devletin kişilere neye inanacaklarını dikte edemeyeceği veya zorla inançların değiştirilmesine yönelik tedbirler alamayacağı için düşünce, din ve vicdan özgürlüğü hakkının ne kadar çok fazla önemli olduğunun altı çizilmektedir.

41. Sözleşme'nin 9. maddesinde, ibadet, öğretim, uygulamalar ve ayinlere katılarak dinin veya inancın çeşitli şekillerde açıklanabileceği/gösterilebileceği sıralanmış olsa da bu madde bir din veya inançtan kaynaklanan veya esinlenen her eylemi korumaz. Sözleşme'nin 9. maddesi, dini bir inanç tarafından yönlendirilecek şekilde hareket etme hakkını her zaman teminat altına almaz ve bu şekilde hareket eden kişilere haklılığı kanıtlanmış kurallara uymama hakkını vermez (*Leyla Şahin/Türkiye* [BD], No. 44774/98, § 212¹, AİHM 2005-XI).

42. Mahkeme, daha önce kamu görevlilerinin, konumları gereği, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında ya da Sözleşme'nin 9. maddesi kapsamında dinsel inançları açıkça ifade etme konusunda, bir istisnaya tabi tutulmalarını meşru olarak değerlendirmiştir. Bu ilkeler Sözleşme'nin 8. maddesine de uygulanır. Bir memur –özel hayatında dahi olsa- sergilediği bir davranış nedeniyle, temsil ettiği kurumun imajına ya da itibarına zarar vermesi halinde Devleti temsil eden bir üst düzey memurun deontolojik yükümlülükleri, özel hayatının ötesine geçebilmektedir (*Özpınar/Türkiye*, No. 20999/04, § 71, 19 Ekim 2010).

b. Yukarıdaki İlkelerin Somut Davaya Uygulanması

43. Mahkeme başvuranın Ankara'daki vali yardımcılığı görevinden daha az öneme sahip bir ilin ilçesinde başka bir yardımcılık görevine atandığını tespit etmektedir. Yer değiştirme ilke olarak devlet memurunun kariyerinde sıradan bir tedbir teşkil etse de bu yer değişikliği özellikle de bu kişi daha az prestijli bir göreve atandığında ilgilinin meslek hayatı üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir. Elbette ki salt bu olumsuz sonuçların varlığı, tek başına atamayı, Sözleşme tarafından güvence altına alınan haklara aykırı kılacak nitelikte değildir. Somut davada söz konusu atamanın gerekçelerinin belirlenmesi ve Sözleşme hükümleriyle uygunluğunun denetlenmesi önemli olacaktır.

¹ Çevirmenin Notu: Bu paragraf numarası 121 dir.

44. Nitekim Hükümetin ileri sürdüğü gibi başvuranın yalnızca nitelikleri ve görev gereklilikleri nedeniyle mi ya da başvuranın ileri sürdüğü gibi dini inançları ve özel yaşamı nedeniyle mi atandığını öğrenmek mevcut davanın can alıcı noktasındaki sorudur (kıyaslayınız *Ivanova/Bulgaristan*, No. 52435/99, § 81, 12 Nisan 2007).

45. Bu bağlamda Mahkeme öncelikle başvuran hakkında yürütülen ulusal soruşturmanın MGK'nın 406 sayılı kararına dayanılarak talep edildiğini tespit etmektedir. Bu durum hem müfettişin raporunda hem de idarenin Danıştay'a yaptığı savunmada tasdik edilmiştir.

46. Oysa bahse konu karar ve bu kararda alınması istenen tedbirlerin, üzerlerine düşen görevleri yerine getirirken girişimci olmaları istenen ve makamını temsil etmesi gereken üst düzey memurların yetenekleri hakkında hiçbir şekilde inceleme yapılmadığını söylenmek mümkün değildir. Söz konusu karar ve tedbirler sadece kılık kıyafetin yanı sıra dinin toplumdaki ve kurumlardaki yeriyle ilgilidir.

47. Öte yandan inceleme raporunda, başvuranın bazı kişisel özellikleri belirtilmiş olsa da dini görüşüne ve eşinin başının kapalı olması durumuna da geniş şekilde yer ayrılmıştır.

48. Hükümetin öne sürdüğü gibi başvuranın atanması yalnızca veya özellikle yeteneklerine dayandırılmış olsa da, yetkililer tarafından başvuranın dini görüşüne, eşinin kılık kıyafetine ve daha genel anlamda MGK'nın 406 sayılı kararına bu kadar fazla önem verilmesinin nedenini anlamak güçtür.

49. Somut olayın koşulları bir bütün halinde değerlendirildiğinde Mahkeme, başvuranın özel hayatı ile bir taraftan inançları, diğer taraftan ise görev yerinin değiştirilmesi arasında açık bir nedensellik bağı olduğu kanaatindedir. Mahkeme başvuranın yerinin değiştirilmesinin bir çeşit "üstü kapalı yaptırım" olduğu, diğer bir ifadeyle disiplin alanına mutlak şekilde bağlı kalmadan, resmi konumuna aykırı hareket eden bir görevliye, -somut olayda başvuranın yaşam şekli, inançları ve eşinin kılık kıyafetiyle ilgili

olarak şikâyetlere dayanılarak- yaptırım niyetinin yansıtıldığı bir tedbir olduğu kanaatindedir.

50. Nitekim Mahkeme'ye göre, başvuranın görev yerinin değiştirilmesi Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde ilgilinin özel hayatına müdahale teşkil etmiştir.

51. Mahkeme, Hükümetin söz konusu müdahalenin ne yasal dayanağını ne izlediği meşru amacı ne de demokratik bir toplumda gerekli olarak görülmesine yarayacak nedenleri belirtmediğini tespit etmektedir.

52. Mahkeme, kamu hizmetinin tarafsız biçimde sunulabilmesi ve laiklik ilkesine saygı gösterilmesi amacıyla Sözleşme'nin memurlara bazı kısıtlama ve ihtiyat yükümlülüğü getirme imkânını engellemediğini hatırlatmaktadır. Sözleşme, memurların, siyasi partilere ya da ırkçı düşünce veya yabancı düşmanlığı güden gruplara ya da üyeleri arasında sağlam ve parçalanmaz bir dayanışma bağı kuran veyahut da demokratik kuralla aykırı ideoloji izleyen tarikatlara üye olmaları nedeniyle cezalandırılma imkânını da önlememektedir. (voir *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani/İtalya (No.2)*, No. 26740/02, § 55, 31 Mayıs 2007).

53. Ancak Mahkeme, somut olayda müfettişin raporuna göre başvuranın görevini yerine getirirken taraflı ve aşırı dinci olduğuna dair herhangi faaliyet içerisinde olmadığını tespit etmiştir. (bk. yukarıdaki 10, 12 ve 15. paragraflar ve *a contrario, Tepeli ve diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31876/96, 11 Eylül 2001 ve *Suküt/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No.59773/00, 11 Eylül 2007, Subayların dini inançları ve düşünceleri ya da eşlerinin başörtülü olması nedeniyle değil de tavır ve tutumlarının askeri disipline ve laiklik ilkesine ters düşmesi nedeniyle ordudan ihraç edilmesiyle ilgili kararlarıdır).

54. Başvuranın dini bir harekete geçek veya varsayılan salt yakınlığı veya üyeliği başvuranın aleyhinde olumsuz bir tedbir almak için tek başına yeterli bir gerekçe teşkil etmemektedir. Dolayısıyla başvuranın tarafsız şekilde hareket etmediği veya söz konusu üyelere talimat aldığı ya da söz

konusu hareketin gerçekten de ulusal güvenlik için tehlike arz ettiği açık bir şekilde kanıtlanmamıştır.

55. Öte yandan gerçekten de böyle bir durum olduğu varsayıldığında, söz konusu tehlikenin basit bir atama işlemiyle nasıl bertaraf edilebileceğini anlamak mümkün değildir.

56. Başvuranın eşinin başörtülü olmasıyla ilgili olarak Mahkeme, memurlara yönelik kılık kıyafet yönetmeliğinde özellikle de dini simge ve sembollerin taşınmasının yasaklanmasının, kamu hizmetinde tarafsızlık ve laiklik ilkesine bağlı koşullarla haklı gösterilebileceğini daha önce kabul etmiştir (*Kurtulmuş/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 65500/01, 24 Ocak 2006).

57. Öte yandan Mahkeme'ye göre, başvuranın atanması kararında, kamu hizmetinin tarafsızlığını koruma kaygısıyla ilgililerin özel yaşamıyla ilgili ve herhangi bir yönetmelikte yer almayan bir unsur olan başvuranın eşinin başörtülü olması koşulunun hesaba katılması haklı bir yaklaşım değildir.

58. Son olarak olayların üzerinden yaklaşık on yıl geçtikten sonra başvuranın yükselmesi kapsamında Hükümetin ileri sürdüğü gerekçeyle ilgili olarak Mahkeme, söz konusu koşulun mevcut başvuruda ileri sürülen sorular hakkında herhangi bir etkisini görememektedir.

59. Mahkeme, somut olay koşullarındaki söz konusu değerlendirmeler ışığında başvuranın idari açıdan daha az önemli bir ildeki eşdeğer bir göreve atanmasına ilişkin kararın özel hayatıyla ilgili unsurlara dayandırıldığını tespit etmektedir. Söz konusu müdahalenin, kanunla öngörüldüğü ve Sözleşme'nin 8. maddesinin 2. bendinde açıklanan meşru amaçlardan birisine dayandığı varsayıldığında Mahkeme söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanaatinde.

60. Dolayısıyla Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 6. MADDESİNİN 1. FIKRASININ İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

61. Başvuran ihtilafli hukuki prosedürün uzunluğu nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçidir. Başvuran bu konuda, aşağıda ilgili bölümü olan Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasını ileri sürmektedir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar (...) konusunda karar verecek olan (...) bir mahkeme tarafından, (...) makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

62. Hükümet bu iddialara karşı çıkmaktadır.

A. Kabul Edilebilirlik

4. Mahkeme, *Ümmühan Kaplan/Türkiye* (No. 24240/07, 20 Mart 2012) kararında, pilot karar usulünün uygulanmasının ardından Türkiye’de yeni bir tazminat yolu düzenlendiğini dikkate sunmaktadır. Mahkeme, *Turgut ve diğerleri/Türkiye* (No. 4860/09, 26 Mart 2013) kararında, başvuruların iç hukuk yollarını tüketmedikleri, yani söz konusu yeni hukuk yolunu kullanmadıkları gerekçesiyle yeni bir başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır. Bu karara varırken, Mahkeme özellikle bu yeni hukuk yolunun ilk bakışta (*a priori*) erişilebilir ve yargılama süresine ilişkin şikâyetler için makul telafi imkânları sunabilecek nitelikte olduğu kanaatine varmıştır.

64. Mahkeme, aynı zamanda, Ümmühan Kaplan pilot kararında (yukarıda anılan, § 59), özellikle Hükümete daha önce tebliğ edilen bu türden başvuruların incelemesini normal usul yoluyla sürdürebileceğini belirttiğini de hatırlatmaktadır. Mahkeme ayrıca, mevcut dava kapsamında, Hükümetin bu yeni başvuru yoluyla ilgili olarak herhangi bir itirazda

bulunmadığını kaydetmektedir. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, mevcut başvurunun incelenmesini sürdürmeye karar vermektedir.

65. Mahkeme şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesinin bulunmadığını tespit ederek, bu şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

B. Esas Hakkında

5. Hükümet, altı sene iki aylık yargılama süresinin somut dava için makul bir süre olduğu kanaatindedir.

67. Başvuran, Hükümetin iddiasına cevap olarak şikâyetini tekrarlamıştır.

68. Mahkeme ihtilafli davanın 1 Temmuz 1998 tarihinde açıldığını ve 14 Ekim 2004 tarihinde bittiğini tespit etmektedir. Nitekim dava, altı yıl iki ay kadar sürmüştür. Mahkeme'ye göre başvuranın iptal başvurusu ve sonrasında yaptığı temyiz başvurusu hakkında karar vermek için söz konusu süre ne davanın karmaşıklığıyla ne de başvuranın tutumuyla ilişkilendirilemez.

69. Dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 7. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

6. Başvuran yerinin değiştirilmesinin ulusal mevzuata aykırı olduğunu ileri sürmekte ve Sözleşme'nin 7. maddesinin ihlal edilmesinden şikâyet etmektedir.

71. Mahkeme başvuranın, ileri sürülen madde çerçevesinde cezalandırılmadığını tespit etmektedir.

72. Nitekim başvuranın şikâyetinin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında incelenen şikâyetten farklı bir soruyu öne sürdüğünü

varsayarsak Mahkeme, söz konusu şikâyeti Sözleşme hükümleriyle konu yönünden (*ratione materiae*) uyumsuz olması nedeniyle reddetmektedir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

73. Sözleşme’nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir.

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

74. Başvuran, maddi tazminat için 50.000 Türk lirası (TL) talep etmektedir. Başvuran görev yeri değiştirildikten sonra Ankara’daki lojmanından çıkmak ve çocuklarının eğitimlerini Başkentte devam ettirebilmeleri için onlara bu şehirde apartman dairesi kiralamak zorunda kaldığını belirtmektedir.

75. Başvuran uğradığı manevi zarar için 150.000 avro (EUR) talep etmektedir. İhtilafli müdahale, başvuranın valilik görevine atanmasını 8 ila 10 yıl kadar geciktirmiştir.

76. Hükümet bu iddiaların tamamına itiraz etmekte ve Mahkeme’den bu iddiaları reddetmesini istemektedir.

77. Mahkeme, başvuranın görev yerinin değiştirilmesinin başvurana bazı masraflar çıkardığını kabul edebilir. Ancak ilgili tarafından Mahkeme’ye gönderilen bilgiler, Devlet’in sorumluluğuyla ilgili kısmın belirlenmesinde işe yaramamaktadır. Dolayısıyla Mahkeme, bu talebi reddetmektedir. Buna karşın Mahkeme, başvurana manevi tazminat kapsamında 9.000 EUR ödenmesinin uygun olacağı kanaatindedir.

78. Mahkeme, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası’nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygulanmasının uygun olduğuna karar vermektedir.

BU GEREKÇELERLE MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun, Sözleşme'nin 6. ve 8. maddesiyle ilgili şikâyetlere ilişkin kabul edilebilir, geri kalan kısmının ise kabul edilemez olduğuna;
2. Yargılamanın uzunluğu nedeniyle Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine;
3. Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine;
4. a) Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası gereğince, davalı Devletin, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde başvurana, her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi tazminat için 9.000 EUR (dokuz bin avro) ödemesi gerektiğine ve ödemenin yapıldığı tarihte geçerli oran esas alınarak bu miktarın davalı devletin para birimine dönüştürülerek ödenmesine;
- b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapıldığı tarihe kadar, bu miktara Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
5. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddedilmesine;

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup Mahkeme İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 2 Şubat 2016 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Abel Campos

Başkan

Julia Laffranque
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı